

*Галина Гич,
ORCID iD 0000-0003-2037-036X
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії й методики мовно-літературної
та художньо-естетичної освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
halina.gych@moippo.mk.ua*

**ПОЕЗІЯ ДМИТРА КРЕМЕНЯ
НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ
(НА ПРИКЛАДІ ВІРША «ШУКАЮ ІСТОРИЧНУ БАТЬКІВЩИНУ...»)**

У практико орієнтованій статті висвітлено методичні аспекти вивчення творчості видатного українського поета, публіциста, перекладача і есеїста, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка Дмитра Дмитровича Кременя. Запропоновано авторське змістове структурування сайту «Безмежжя Дмитра Кременя в усережжі» (технічне виконання – Центр цифрової культури і медіаосвіти МОІППО), створеного з метою популяризації творчості ювіляра, інформаційні ресурси якого можна використовувати для ознайомлення учнів із життєвим та творчим шляхом лауреата Шевченківської премії.

Представлено авторські інноваційні види роботи з текстом поезії «Шукаю історичну батьківщину...», спрямовані на роботу як з традиційними, так і з електронними текстами.

Визначено основні шляхи подальшого науково-методичного вивчення спадщини лауреата Шевченківської премії Дмитра Дмитровича Кременя.

***Ключові слова:** види роботи з текстом на уроках; інформаційно-методичне забезпечення уроку; методичне вивчення спадщини ювіляра; сайт як чинник мотивації до читання; творчість Дмитра Кременя; урок літератури рідного краю.*

© Гич Г. М., 2023

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями.

У 2023 році на державному рівні святкуватиметься ювілей видатного українського поета, публіциста, перекладача і есеїста, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка Дмитра Дмитровича Кременя відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.12.2021 року «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках» (2022).

Творчість лауреата найвищої літературної премії України, городянина Року в номінації «Мистецтво» (Миколаїв, 1999), «Людини року Миколаївщини»

(2008, 2016) потребує докладного і ґрунтовного вивчення як у рамках міжнародних та всеукраїнських досліджень, так і в рамках локального дослідження в Миколаївській області, де завершився земний шлях поета у 2019 році. Відтак наукове, методичне, культурологічне, просвітницьке висвітлення багатогранної спадщини Дмитра Кременя є логічним елементом багаторічної діяльності кафедри щодо популяризації творчості краян (Гич Г. М., 2022, с. 2–6).

З одного боку, важливо дослідити унікальну постать Дмитра Дмитровича Кременя як багатогранного митця, оскільки його ім'я вже увійшло до скарбниці велетнів української культури.

З іншого боку, потребує свого науково-методичного вивчення і поширення серед широкого загалу людей неперевірена поетична спадщина творця. Навіть неглибока наукова розвідка з висвітлення творчого та життєвого шляху лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка свідчить про брак серйозного наукового і методичного вивчення його поетичної, публіцистичної, перекладацької спадщини.

Мета статті – розробити науково-методичний інструментарій до уроку літератури рідного краю за творчістю Дмитра Дмитровича Кременя (на прикладі поезії «Шукаю історичну батьківщину...»).

Завдання передбачають:

- проаналізувати наявні наукові публікації, присвячені вивченню життя і творчості Дмитра Дмитровича Кременя;
- обґрунтувати необхідність докладного і ґрунтовного науково-методичного вивчення життя і творчості лауреата Державної премії ім. Тараса Шевченка Дмитра Дмитровича Кременя;
- запропонувати авторське бачення змістового структурування сайту, присвяченого пам'яті Д. Д. Кременя;
- розробити систему вправ і завдань для учнів на прикладі поезії «Шукаю історичну батьківщину...» для використання на уроках літератури рідного краю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Творчість Дмитра Дмитровича Кременя останніми роками перебуває у центрі уваги науковців. Багато років поспіль досліджували творчість Дмитра Дмитровича філолог Л. В. Старовойт і поет Л. А. Ржепецький, що знайшло своє відображення у їхніх численних публікаціях.

Увага інших науковців була спрямована на вивчення різних аспектів багатогранної творчості ювіляра. Так, Г. С. Косарева досліджувала на матеріалі

збірок «Сльози Сухого Фонтану» та «Скрипка з того берега» метафори пам'яті у ліриці Дмитра Кременя, В. М. Баденкова спрямувала свої наукові інтереси на вивчення інтерпретації концепту Бога в поетичному ідіолекті Дмитра Дмитровича. Н. О. Білецька зосередила увагу на вивченні есхатологічних мотивів твору «Полювання на дикого вепра» і здійснила спробу визначення провідних паралелей у творчості М. С. Вінграновського і Д. Д. Кременя. Ю. О. Набок-Бабенко акцентувала на вивченні біблійних мотивів і образів (збірка поезій «Пектораль»).

Кафедра теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у поточному році зацентрувала свою науково-дослідницьку роботу в рамках багаторічного дослідження «Компетентнісно-діяльнісна парадигма мовно-літературної та художньо-естетичної освіти» на предметному вивченні творчості Дмитра Кременя (План науково-дослідної роботи «Вивчення творчості Дмитра Кременя в межах проведення Року Дмитра Кременя (відповідно до кафедральної теми «Компетентнісно-діяльнісна парадигма мовно-літературної та художньо-естетичної освіти»), 2023). Тому в означеній публікації акцентовано на наукових доробках членів кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти МОІППО – Володимира Володимировича Гладишева (Гладишев В. В., 2021), Тараса Дмитровича Кременя (Кремінь Т. Д., 2020), Анастасії Миколаївни Кузнецової (Кузнецова А. М., 2020; 2021), Людмили Анатоліївни Назаренко (Назаренко Л. А., 2018), Ольги Миколаївни Петренко (Петренко О. М., 2019; 2021), Василя Івановича Шуляра (Шуляр В. І., 2018).

Спробою систематизувати творчість знаного українського науковця Д. Д. Кременя і надати необхідний науково-методичний інструментарій для подальшого вивчення творчості ювіляра 2023 року є есеї В. І. Шуляра (Шуляр В. І., 2018).

У статті «Специфіка реалізації світоглядних позицій Д. Кременя в збірці «Елегія троянського вина»: до питання вивчення літератури рідного краю в старших класах» Л. А. Назаренко здійснює спробу осмислення поетичної майстерності Д. Д. Кременя і доводить смислову значущість авторської алюзії у поезії митця (Назаренко Л. А., 2018).

Безумовно, наразі найгрунтовнішим дослідженням життєпису Дмитра Дмитровича Кременя є видання «Українська Атлантида Дмитра Кременя: дискурс творчості», яке підготували та видали син поета і відома миколаївська дослідниця творчості літераторів-краян Людмила Василівна Старовойт (Кремінь Т. Д., Старовойт Л. В., 2020).

Аналізові саме цього видання присвячена стаття Володимира Гладишева і Анастасії Кузнецової, у якій автори переконливо доводять, що видана в Миколаєві книга є новим етапом дослідження спадщини Дмитра Кременя, оскільки в її основу покладено принцип періодизації творчості, виявлення естетично-громадської своєрідності відповідного етапу життя і творчості видатного поета (Гладишев В. В., Кузнецова А. М., 2021).

На методичній та естетичній цінності віршів поета-краянина під час вивчення всіх мовознавчих розділів акцентовано в розвідці Анастасії Кузнецової «Дидактичні можливості поетичних текстів Д. Кременя на уроці української мови», а методичний аспект розкриття теми представлено авторськими оригінальними завданнями на основі його поетичних текстів для опанування мовних тем (Кузнецова А. М., 2020).

Тему наукового вивчення творчості ювіляра продовжує О. М. Петренко, досліджуючи музичні твори, написані різними митцями за поезією Дмитра Кременя. У статті «Музичний код поезії Дмитра Кременя» йдеться про роль музичних образів у його поезії. Мистецтвознавець привертає увагу читачів до особливого поетового коду, наявного в текстах багатьох його творів, і доводить, що коди впізнання – це предметний

рівень знакової системи поезії Д. Д. Кременя і потрактовує їх як «змістові навантаження текстів, його семантичні складники, які виокремлюють глибинні смисли текстів» (Петренко О. М., 2019, с. 189).

В іншій науковій розвідці О. М. Петренко порушує проблему зв'язків поетики Дмитра Дмитровича Кременя з мистецтвом, зазначає широке коло кореляцій поетичних текстів автора з музикою. Практична значущість публікації полягає в наведенні конкретних прикладів використання поезій Д. Д. Кременя в компетентнісно-діяльнісній проєкції уроку літератури (Петренко О. М., 2021).

Теоретичним підґрунтям розроблення означеної теми є низка розвідок доктора педагогічних наук, доцента, заслуженого вчителя України, директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти і професора кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Василя Шуляра (Шуляр В. І., 2018; 2022a; 2022b; 2022c), якого пов'язує з ювілейником багаторічна дружба і творча співпраця в найрізноманітніших освітніх та культурологічних проєктах. Дослідження В. І. Шуляра, безперечно, є науковим і методичним підґрунтям побудови уроку літератури у школі. Досвідчений педагог-практик пропонує подавати нестандартне формулювання теми заняття «як проблему, незавершене речення чи використовувати різні вислови, риторичні фігури тощо» (Шуляр В. І., 2015, с. 188). Конструювати її, на думку дослідника, можуть і самі учні-читачі під час літературних хвилинок або виконуючи релаксаційно-рефлексивні вправи (завдання), що уможливить підготовку школярів до розгляду теми, вивчення художнього твору, додасть уроку інтригу. Науковець пропонує орієнтовну основу дій читача під час вивчення поезії: настрої, почуття; образи (картини); тема (про що йдеться); образотворчі засоби; ритм; ідея (основні думки); жанр; враження (Там само, с. 179).

Уроки літератури рідного краю

Миколаївщини базовані на виданні фахівців-практиків В. І. Шуляра та В. В. Купцової (Шуляр В. І., Купцова В. В., 2020), яке протягом тривалого часу використовують учителі регіону для вибудовування стратегії і тактики уроків із вивчення творчості миколаївських письменників і поетів. Особливо акцентуємо на демократичності програми, яка надає широкі можливості вчителю для реалізації творчості на уроці літератури рідного краю.

Уроки літератури рідного краю, особливо коли до програми вводяться нові твори письменників і поетів, потребують особливої методичної допомоги. Саме тому треба створювати і поширювати серед учительської спільноти методичні розробки, які сприятимуть проведенню уроку літератури рідного краю або уроку української літератури (за умови введення у програму поезії Д. Д. Кременя) на високому науково-методичному рівні.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням набутих науково-методичних результатів.

Колектив кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти з 2019 року працює над науковим дослідженням «Компетентнісно-діяльнісна парадигма мовно-літературної та художньо-естетичної освіти», що спрямоване на підвищення рівня професійної компетентності вчителів мовно-літературної та мистецької освітніх галузей. Потужним елементом мовно-літературної та художньо-естетичної освіти є твори регіонального характеру: впродовж останніх років вивчення творчості ювілейників-краян дало змогу накопичити певні наукові та методичні напрацювання, які дослідники постійно поповнюють новими темами й іменами.

Для подальшого вдосконалення професійного рівня вчителів мовно-літературних і мистецьких предметів у 2022 році розпочато цикл заходів «Ювілейники – 2022. Стратегії прочитання», який триває у 2023 році. Зазначені заходи мають на меті надати вчителям мовно-літературної та мистецької освітніх

галузей сучасний методичний інструментарій для проведення уроків за творчістю ювілярів з урахуванням вимог Нової української школи й особливостей читацької поведінки учнів.

Досвід проведеної в цьому напрямі роботи кафедри докладно висвітлено у вступній статті до часопису «Вересень», присвяченій ювілярам-краянам останніх років (Гич Г. М., 2022, с 2–6), автор якої характеризує діяльність кафедри щодо збереження творчої спадщини літературів-краян, що представлена різними формами і методиками роботи, серед яких – видання книг і публікування статей, проведення масових просвітницьких заходів для громадськості, підготовка заходів наукового та методичного спрямування.

У рамках наукових заходів Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти триває опрацювання творчої спадщини поета, останнім місцем роботи якого була саме кафедра теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти. Наукове, методичне, культурологічне, просвітницьке висвітлення багатогранної спадщини Дмитра Кременя є логічним елементом реалізації наукової теми кафедри «Компетентнісно-діяльнісна парадигма мовно-літературної та художньо-естетичної освіти».

Вивчення творчості поета-краянина неможливе без отримання вичерпної інформації про його життєвий і творчий шлях. Зважаючи на величезний інтерес широкої громади до постаті Дмитра Кременя, у рік його ювілею розпочалося створення і поступове насичення інформаційними матеріалами сайту «Безмежжя Дмитра Кременя в усережжі». Ідейний натхненник створення сайту – син поета Т. Д. Кремінь, науковий фундатор – директор МОШПО В. І. Шуляр, розробник сторінок сайту – автор статті Г. М. Гич, технічну підтримку надав Центр цифрової освіти МОШПО (виконавець – методист Центру Г. В. Шевченко).

На сторінках сайту поціновувачі таланту Дмитра Кременя зможуть ознайомитись із родоводом Кременів

(перша сторінка). Друга сторінка «Я тут народився, я тут зростав, я тут писав, я був тут щасливим...» має дві підрубрики: «Ужгород – місце народження. Тут Бог прислав мене на Землю...» і «Миколаїв – місце становлення. А звідси я пішов до Бога...». Тут накопичуватимуться інформаційні ресурси щодо життєвого шляху поета в розрізі його родинних стосунків. Насиченою є сторінка сайту «Багата на таланти Особистість», яка розкриватиме перед читачами різноплановість постаті Дмитра Дмитровича Кременя. Підрубрика «Пророчі слова Кременя...» розкриє поетичний вектор талантів Кременя, рубрика «Переклад – це те, що перетворює все так, що нічого не змінюється» ознайомить пошановувачів таланту поета із його перекладацькою роботою. Матеріали підсторінки «Слово як зброя... Історична публіцистика – це можливість у минулому побачити майбутнє» розкриють Кременя як публіциста), а про різнопланову діяльність Дмитра Кременя як патріота своєї країни можна буде дізнатися з інформації на сторінці «Патріотизм – це переконання, що твоя країна краща від інших тому, що саме ти в ній народився».

Сторінка «КРЕативний КРЕмінь», яку модерує доцент кафедри Ольга Дмитрівна Мхитарян, ознайомить із поглядами дітей та молоді на творчість поета. Тут же надаватиметься інформація про Конкурс поезії імені Дмитра Дмитровича Кременя, Конкурс імені Тараса Шевченка, журі якого багато років поспіль очолював Д. Д. Кремень, а останніми роками ця естафета перейшла до його сина – Уповноваженого із захисту державної мови, народного депутата VIII скликання, кандидата філологічних наук, доцента Т. Д. Кременя. Ця сторінка ознайомлюватиме поціновувачів його творчості з тією топонімією України, де вже є ім'я Дмитра Кременя або ця робота триває. Так, наприклад, гімназія № 2 м. Казанки носить почесне ім'я ювіляра з 2021 року. Подальше увіковічнення пам'яті Дмитра Дмитровича вбачаємо в установленні меморіальної дошки, створенні у структурі МОППО лабораторії

філологічно-мистецького краєзнавства «КРЕМЕНЬ-Центр», присвоєнні його імені Миколаївській обласній універсальній бібліотеці та одній із вулиць міста Миколаєва. Наявність імені нашого великого поета в топонімії міста та області сприятиме національно-патріотичному вихованню суб'єктів освітнього процесу, а вулиці й установи його імені можуть бути місцем проведення пленерних уроків під час вивчення його поетичної спадщини.

Шоста сторінка «Вивчаємо творчість Кременя» має підрубрики: «Невідомий Кремень: неопубліковані твори...», «Постать Кременя в роботах художників-краян», мистецький супровід якої забезпечують методисти Д. О. Крик і Н. К. Степанюк; «Особливе слово Поета» (науковий супровід – професор В. В. Гладишев і старший викладач А. М. Кузнецова), «Поезія Дмитра Кременя в музиці краян (науковий супровід – доцент О. М. Петренко, яка багато років вивчає музичну спадщину поета, і методист Т. В. Мірошніченко. Рубрика «Твори Дмитра Кременя мовами світу» ознайомлює читачів із численними перекладами поетичного доробку ювіляра (науковий супровід – доцент С. Є. Корнєва та методист І. В. Бредіхіна). Рубрика «Уроки літератури рідного краю і літературного читання за творами Д. Д. Кременя», методичний супровід якої здійснюють методисти Д. П. Діордіца і Г. В. Пономаренко, стане у пригоді вчителям під час вивчення поетичних творів ювіляра на уроках літератури рідного краю.

Сторінка «Кремень в цифрі: Інструменталізація пам'яті» також має підрубрики: сторінка «Упродовж століть читатимуть...» міститиме скановані книги ювіляра, на сторінці «Віртуальна літературна вітальня» будуть представлені відеозаписи читання творів Кременя та інші мистецькі заходи за його творчістю. Уже наявні та створені у майбутньому аудіокниги представлятиме рубрика «Поезію треба слухати серцем...».

Результати науково-методичного дослідження творчості Дмитра Дмитровича Кременя сприятимуть удоскона-

ленню і поповненню літературно-краєзнавчих матеріалів науковими і науково-методичними розробками, які, сподіваємося, будуть корисними для вчителів української літератури. Акумуляований науково-методичний інструментарій буде доцільним для науковців, просвітників і культурологів та сприятиме піднесенню науково-методичного рівня популяризації творчої спадщини поета серед учнівської молоді та широкої громади Миколаєва, України та світу.

Робота з текстом на уроках за творчістю Дмитра Кременя.

Практична частина дослідження спрямована на розроблення різноманітних завдань, які можуть використовувати вчителі на уроках літератури рідного краю під час вивчення творчості ювіляра.

Серед художніх творів, які вивчають у курсі української літератури в старшій школі, особливе місце належить громадянській ліриці, адже вона завдяки невеликому обсягу, підвищеній емоційності, акцентуванню на державницькій і соборницькій гідності сприяє формуванню національного характеру, пробудженню патріотичних почуттів, прищеплює любов до рідної культури, історії, природи. Громадянська лірика як умовна тематична група ліричних творів, що мають високу міру ідейності, передає глибоко особистісні переживання ліричного героя (автора) за майбутнє своєї країни. Саме тому в реаліях сьогодення методика вивчення цих творів потребує суттєвого оновлення (Нестеренко С. В., 2018, с. 30), тож пропонуємо до вивчення на уроці літератури рідного краю у старших класах поезію «Шукаю історичну батьківщину...», опубліковану у збірці віршів «Медовий місяць у Карфагені» (Кремінь Д., 2014, с. 81).

Так, наприклад, до теми уроку «Патріотизм як употужнення України» рекомендуємо такі авторські завдання. На етапі мотивації (передфаза читання) вчитель пропонує учням ознайомитися з інтерактивним плакатом «Безмежжя Дмитра Кременя в усережжі» (автор Г. М. Гич) для «введення» учня у світ життя та творчості митця та набуття

фонових знань щодо постаті поета.

Зважаючи на пріоритетність візуалізованого сприйняття інформації більшістю сучасних учнів, рекомендуємо мотиватор, який містить вислів із поезії Кременя, і просимо висловити свій погляд через складання одного речення, у якому має бути від 5 до 9 слів (основне правило запам'ятовування інформації).

Наступне завдання вчителя спрямоване на розвиток образного мислення учнів, що є вкрай необхідним для вивчення поетичного твору. Учень має з допомогою різних частин мови описати ТРИ образи, які виникають під час перегляду картини «українського Сальвадора Далі» Олега Шупляка на картині «Іду на Ви. Святослав Хоробрий» (розміщена на сайті художника <https://shupliak.art/uk/>) і асоціюються з образом України. Наведені учнями іменник, прикметник, дієслово стануть своєрідним «поштовхом» подальшого вивчення на уроці поезії «Шукаю історичну батьківщину...».

На основному етапі уроку, коли відбувається власна читацька діяльність здобувачів освіти, учитель радить учням виразно прочитати поезію. Під час такого читання відбувається первинне сприйняття твору і відпрацювання мовленнєвої компетентності.

Також учитель може поставити запитання: «Про що може йтись у поезії з назвою «Шукаю історичну батьківщину...»? Зважаючи на те, що сучасні діти «живуть ключовими словами і покликаннями», учитель виводить на екран швидкокод, за яким учні читають текст поезії. Відповіді учнів можуть носити й усний характер (за завданням учителя або бажанням учня), і письмовий. В іншому разі відповіді можуть бути написані на дошці, фліпчарті – в умовах традиційного уроку – або з використанням інтерактивної дошки – під час проведення дистанційного уроку.

Оскільки процес читання з погляду його морфології – це читання-переглядання, читання-прослуховування і читання-дотик, учитель дає завдання прослухати поезію у виконанні підлітків

та виписати 5 іменників, які запам'ятались учневі під час читання-прослуховування, для визначення ключових понять поезії.

Наступне завдання учням: «Прочитайте строки із поезії й оберіть картинку, яка відповідає пропущеному слову: *«Шукаю історичну батьківщину, бо нині географії нема: ... виглядає із-за тину і спис чужинця вже уп'явся в спину»*. Візуалізованим матеріалом можуть слугувати малюнки з Вікіпедії: «Фараон Рамзес III. Відреставроване зображення з гробниці фараона» (неправильна відповідь); Богдан Хмельницький із полками (позначені булавами). Малюнок XVIII століття (неправильна відповідь); Ярило. Картина Андрія Шишкіна» (правильна відповідь).

Після обрання правильної картинки учитель пропонує учням створити сенкан (синквейн) до обраного слова (<https://translations.com.ua/senkan.html>). Написання такого п'ятирядкового вірша також спрямоване на розвиток образного мислення учнів. Як більш складний варіант виконання завдання учням можна запропонувати написати даймонд (діаманту) як вірш із семи рядків.

Не зайвим буде на цьому етапі найпростіше пошукове завдання: Поставте електронну закладку на книгу поезій Дмитра Кременя, де опублікований вірш «Шукаю історичну батьківщину...», яке продемонструє рівень інформаційно-цифрової компетентності учнів.

Більш поглибленому сприйняттю тексту поетичного твору сприятиме завдання «Випишіть із тексту 10 іменників із поезії, які асоціюються у вас з Україною».

Логічним продовженням цього завдання є вправа, коли учні мають з обраних під час виконання попередньої

вправи іменників створити «хмару слів» із використанням відомого здобувачеві освіти сервісу. Створена «хмарка слів» ще раз допоможе учням запам'ятати ключові слова тексту поезії.

Ще один варіант завдання – «Прочитайте поезію двічі, а потім випишіть 5 дієслів, які вам запам'ятались» – дозволить учням зрозуміти багатство дієслів української мови, а дієслова, що вони виписали, підтвердять націленість українців як нації на дію (компетентнісно-діяльнісний підхід у навчанні).

Для розвитку мовної та мовленнєвої компетентностей учнів учитель дає завдання: знайдіть у тексті поезії сучасне слово і створіть із ним складне речення. Напишіть це речення на дошці джамборт або іншому аналогічному ресурсі (за вибором учителя). Після виконання роботи з усіма учнями можна обговорити записані речення у форматі групової роботи.

Учені радять під час формулювання завдань чітко визначати час для їх виконання. Учень читає текст і протягом однієї хвилини позначає завершення речень розділовими знаками: *«Блищать і сяють в історичній млі поццерблені щити пониклі стяги із тисячлітніх зібрані невзгод і ми в полоні вічного закону а може це оспівують народ філармонічні труби Єрихону і є народ: вернувся в Єрихон і захистив себе у вічній брані а ми що ми гетьман і фараон у камені скорботи на кургані мов труби єрихонські – журавлі готові й ми летіти тільки свисни якої ми шукаємо землі якої ми зрікаємось вітчизни»*.

Новим у методичному арсеналі вчителя на уроках літератури рідного краю є прийом «Зебра» (Рис. 1). Пропонуємо учням уважно прочитати текст у блакитних рядках, а в рядки жовтого кольору вписати своє розуміння поезії.

Тема, проблема, поняття
Ярило виглядає із-за тину і спис чужинця вже уп'явся в спину
Загроза від ворогів
І так, руїно, ти в мені зориш, мов тріщина в Маріїнському палаці.

Руйнування власної країни – це боляче.
Мов Анні Ярославівні Париж ввижається на знімках папараці.
Такі вражаючі моменти закарбовуються на все життя.
О, це вінчання в Рейнському соборі, пощезли королівські весілля...
Анна – велика українка і засновниця багатьох династій.

Рис. 1 Прийом роботи з текстом «Зебра»
Джерело: авторський варіант

Ще одним варіантом завдання щодо уважного прочитання поезії є таке: Прочитайте текст і визначте цифрами правильну послідовність складових сюжету: («О, це вінчання в Рейнському соборі, пощезли королівські весілля... Весна квітує, а в душі – зима. Шукаю історичну батьківщину, бо нині географії нема: Ярило виглядає із-за тину і спис чужинця вже уп'явся в спину. Мов Анні Ярославівні Париж ввижається на знімках папараці. І так, руйно, ти в мені зориш, мов тріщина в Маріїнськiм палаці» (Кремiнь Д. Д. «Шукаю історичну батьківщину...»)).

Також учням можна запропонувати створити кросворд із використанням 15–20 основних слів поезії в електронному або в традиційному форматі. Другий варіант, безумовно, є більш складною і ґрунтовною роботою з текстом поезії.

Усе більшої популярності на уроках літератури набуває створення

кросенсів. Учні мають обрати з тексту поезії вісім строк і дібрати до кожної з них картинку. Результатом такої творчої роботи учнів стане найпростіший варіант кросенсу, який слід читати «равликом». У центрі створеного графічного органайзеру учні розміщують портрет Дмитра Дмитровича Кременя, який їм найбільше подобається.

Наступне завдання також спрямоване на запам'ятовування тексту поетичного твору: Прочитайте уважно поезію. Через 15–20 хвилин спробуйте дослівно повторити 2–3 речення, які вам запам'яталися. Перевірте їхню правильність за авторським текстом і запишіть голосовий ролик. Такі записані учнями голосові файли можна використовувати на подальших уроках або під час будь-яких масових заходів школи.

Однією з найпоширеніших вправ на уроках літератури є завдання з відновлення авторського тексту:

*Блищать і сяють в історичній млі
Пощерблені ..., пониклі стяги.
Із тисячлітніх зібрані невзгод,
і ми в ... вічного закону.
а може, це оспівують народ
філармонічні Єрихону?
І є народ: вернувся в Єрихон
і захистив себе у вічній брані.
А ми? Що ми? ... і фараон
у камені скорботи на кургані.
Мов труби єрихонські – ...,
готові й ми летіти, тільки свисни.
... Якої ми шукаємо ...?
Якої ми зрікаємось вітчизни?*

Чим уважніше учні працювали з текстом поезії, тим більше шансів у них

дати правильні відповіді (щити, полоні, труби, гетьман, журавлі, землі). Після

відновлення авторських слів можна запропонувати учням створити сенкан або діаманту до одного з обраних слів або з використанням сервісу «Рими України» написати невеликий вірш.

Для «додавання» емоцій із метою «занурення» у тканину ліричного поетичного твору вчитель може поставити учням такі питання щодо вислову Д. Кременя: «І так руїнно, а не українно Крізь нас течуть і ріки, і віки»: Спробуйте розказати про те, що ви побачили, почули, відчули, коли читали поезію. Що

здалося вам дивним або незрозумілим, на що ви звернули увагу? Як ви зрозуміли вислів поета?

Остання, постфаза, читання є своєрідним етапом рефлексії. Тут важливо пропонувати завдання, які «повернуть» учнів до тексту поезії і допоможуть сформулювати та висловити свої емоції.

Так, учитель пропонує учням: «Розгляньте цей мотиватор (рис. 2). Як ви вважаєте, що означають останні слова поезії?» Учні по суті висловлюють власні думки щодо прочитаної поезії.

Рис. 2 Приклад авторського мотиватора до поезії, який може створювати учень самостійно
Джерело: авторський варіант

Учитель також може запропонувати учням прослухати різні поезії у виконанні однолітків, які розміщені на різних ресурсах інтернету, а потім запитати, який варіант сподобався більше і чому саме. Виконання таких завдань сприятиме розвитку критичного мислення учнів, адже вони мають навести чіткі аргументи щодо критеріїв відбору відеоролика, який їм сподобався.

Підсумовуючи знання учнів про Дмитра Дмитровича Кременя як видатну персону, можна запропонувати учням створити з використанням відомих йому програм анонс передачі на честь ювіляра.

Вивчення поезії невідривно пов'язане із використанням і аналізом творів образотворчого мистецтва. Учитель про-

понує учням розглянути картину Олега Шупляка «Сон калини», ще раз прочитати поезію та виписати з тексту вірша слова, які стосуються продемонстрованої картини.

Наостанок можна попросити учнів визначити одне ключове слово до поезії та з використанням сервісу «Рими України. Енциклопедія українських рим» (<http://rymy.in.ua/>) підібрати рими і написати кілька римованих рядків.

Досить цікавими і різноманітними можуть бути домашні і творчі завдання до уроку: «Поміркуйте вдома: що саме вам запам'яталося найбільше, сформулюйте це одним-двома словами і напишіть їх мені у вайбер або телеграм».

Завдання учням, яким після ви-

вчення теми уроку захотілося більше дізнатися про нашого знаного земляка і ювілейника цього року, може бути такого формату: «Ознайомтеся з матеріалами бібліотрансформера (<http://surl.li/hcspna>), які розкривають життєвий і творчий шлях поета».

Завдання, спрямоване на написання спонтанного (креативного) тексту: «Напишіть пост за темою уроку обсягом не більше 200 слів, додайте до нього будь-яку візуалізацію і розмістіть його у будь-якій соціальній мережі».

Інше завдання також сприятиме розвитку творчої компетентності учнів: намалуйте власноруч будь-який образ із вірша, а потім перетворіть цю картинку на іншу з використанням відомого тобі сервісу штучного інтелекту. Запропонований таким сервісом новий малюнок, коли елементарні «каракулі» учня штучний інтелект перетворює на красиве зображення, є чудовим способом для розвитку творчого мислення учнів та їхнього креативу.

Продовження попереднього завдання може носити такий характер: із використанням створеного штучним інтелектом малюнка до поезії Д. Д. Кременя придумайте і розкажіть історію за технологією «сторітелінг».

Зважаючи на популярність використання подкастів на уроках літератури, пропонуємо таке завдання: «Створіть подкаст тривалістю 3–5 хвилин «Дмитро Кремень: поет, який жив у моєму місті» і розмістіть його у Тік-ток або на Ютубі». Такі учнівські подкасти можуть використовуватися на наступних уроках або на заходах у популяризації поезії.

Також можна запропонувати створити карту переміщень Дмитра Кременя Україною за допомогою сервісу <https://goo.su/jpwmI>.

Отже, запропоновані учням завдання вчитель може обирати самостійно і використовувати або безпосередньо на уроці, або як домашні завдання. На кожному етапі роботи з текстом поезії вчитель обирає окремі завдання.

Запропоновані види роботи з текстом поезії є результатом участі автора

статті в роботі творчої групи учителів української та зарубіжної літератури «Література рідного краю в постатях: Дмитро Кремень» у рамках циклу заходів кафедри «Ювілейники – 2022. Стратегії прочитання» під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Василя Шуляра. Моделі занять, що розробили учасники творчої групи, увійдуть до збірника уроків та науково-методичних матеріалів для вчителів і будуть використовуватися під час проведення лекційних і практичних занять за творчістю Д. Д. Кременя.

Висновки та перспективи дослідження проблеми.

Проведений аналіз наукових статей, присвячених вивченню життя і творчості Дмитра Дмитровича Кременя, зокрема публікації членів кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти МОШПО щодо життєвого та творчого шляху Дмитра Кременя, засвідчив неабиякий інтерес науковців до його творчості.

Запропонований авторський варіант структури сайту пам'яті Д. Д. Кременя сприятиме найширшій популяризації його життя і творчості.

Розроблена низка завдань для роботи з поетичними текстами Дмитра Дмитровича Кременя відповідає концепції ціннісно-етичної парадигми в системі літературної освіти Василя Івановича Шуляра.

Подані завдання призначені для використання як на традиційних уроках, так і під час проведення дистанційних уроків. У ході розроблення видів роботи з текстом автор розвідки використовував сучасні методики і технології уроку літератури рідного краю. Запропоновані види робіт із текстом відповідають цільовим завданням літературної співпраці на уроці літератури рідного краю, а виконання завдань забезпечує читацьку активність учнів.

Отже, запропоновані авторські види робіт із поетичними текстами на уроках, сподіваємося, допоможуть кращому сприйняттю і розумінню поетичних текстів, оскільки в основному вони

передбачають створення різноманітних нелінійних учнівських медіатекстів, що відповідає особливостям сучасної читацької діяльності школярів.

Наведені матеріали є лише спробою автора означити важливість вивчення багатогранної творчості Дмитра Кременя і жодним чином не вичерпують можливості представленої теми.

Уважаємо, що **перспективою** наукового дослідження є вивчення формування в учнів образної символізації, яку можемо розглядати як один із ефективних способів інтерпретації художнього тексту. Образну символізацію саме

під час вивчення поетичних творів доцільно розглядати як одну зі стратегій смислового читання на уроках літератури. На наш погляд, саме розвиток в учнів компетенцій «мислити образами» під час читання поезії допоможе їм успішно взаємодіяти з текстами мистецтва, до яких безперечно належить поезія.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на глибоке науково-методичне вивчення поетичної спадщини великого українського поета, публіциста, перекладача, есеїста і патріота Дмитра Дмитровича Кременя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гич Г. М. Ювілейники-краяни: діяльність Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти: Вступна стаття / Г. М. Гич // Вересень : Наук.-метод., інформ.-освітн. журнал. – 2022. – № 2. – С. 2–6.
2. Гладишев В. В., Кузнєцова А. М. Важливий етап наукового осмислення поетичної спадщини та життя Дмитра Кременя // В. В. Гладишев, А. М. Кузнєцова // Вересень: Наук.-метод., інформ.-освітн. журнал. – 2021. – № 3. – С. 90–102.
3. Кремінь Д. Д. Медовий місяць у Карфагені: Вибрані вірші та симфонії / Д. Д. Кремінь; упор. Т. Д. Кремінь; худ. Ю. С. Гуменний. – Миколаїв : Іліон, 2014. – 252 с.
4. Кремінь Т. Д. Українська Атлантида Дмитра Кременя: дискурс творчості / Т. Д. Кремінь, Л. В. Старовойт. – Миколаїв : Іліон, 2020. – 328 с.
5. Кузнєцова А. М. Дидактичні можливості поетичних текстів Д. Кременя на уроці української мови / А. М. Кузнєцова // Вересень : Наук.-метод., інформ.-освітн. журнал. – 2020. – № 2–3. – С. 197–204.
6. Назаренко Л. А. Специфіка реалізації світоглядних позицій Д. Кременя в збірці «Елегія троянського вина»: до питання вивчення літератури рідного краю в старших класах / Л. А. Назаренко // Молодий вчений. – 2018. – № 6. – С. 318–320.
7. Нестеренко С. В. Проблеми вивчення громадянської поезії у школі / С. В. Нестеренко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». – 2018. – № 4. – С. 30–36.
8. Петренко О. М. Мистецтво в поетичному логосі Дмитра Кременя: компетентнісно-діяльнісні аспекти міждисциплінарних зв'язків в умовах інтегрованого навчання / О. М. Петренко // Вересень : Наук.-метод., інформ.-освітн. журнал. – 2021. – № 3. – С. 46–56.
9. Петренко О. М. Музичний код поезії Дмитра Кременя / О. М. Петренко // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2019. – № 3 (66). – С. 186–190. DOI: <https://doi.org/10.33310/2518-7813-2019-66-3>.
10. План науково-дослідної роботи «Вивчення творчості Дмитра Кременя в межах проведення Року Дмитра Кременя (відповідно до кафедральної теми «Компетентнісно-діялісна парадигма мовно-літературної та художньо-естетичної освіти») / Упорядник Г. М. Гич ; науковий керівник В. І. Шуляр. – Миколаїв : ОППО, 2023. – 12 с.
11. Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках : Постанова Верховної Ради України від 17 грудня 2021 року № 1982-IX // Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/1982-IX>.

12. Шуляр В. І. Кремінь допомагає «світ по-новому відкривати»: есеї про Дмитра Креміна з продовженням / В. І. Шуляр. – Миколаїв : ОППО, 2018. – 40 с.

13. Шуляр В. І., Купцова В. В. Література рідного краю: Програма для середньої загальноосвітньої школи. 5–11 класи // В. І. Шуляр, В. В. Купцова. – Миколаїв : МОІППО, 2020. – 86 с.

14. Шуляр В. І. Модель літературної компетентності учнів-читачів Нової української школи : навчально-методичний посібник / В. І. Шуляр. – Миколаїв : МОІППО, 2022. – 194 с.

15. Шуляр В. І. Теоретико-методичні засади сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі: дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / В. І. Шуляр. – Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2015. – 440 с.

16. Шуляр В. І. Ціннісно-етична парадигма в системі літературної освіти Нової української школи (теоретико-методологічна візія). І частина: практико-орієнтована монографія / В. І. Шуляр. – Миколаїв : ОППО, 2022. – 265 с.

17. Шуляр В. І. Шкільна літературна освіта: проблеми, перспективи, практики: практико орієнтована монографія / В. І. Шуляр. – Миколаїв : ОППО, 2022. – 306 с.

**DMYTRO KREMIN'S POETRY AT THE LITERATURE LESSONS
OF THE NATIVE COUNTRY
(ON THE EXAMPLE OF THE POEM
«I'M LOOKING FOR THE HISTORICAL FATHERLAND...»)**

***Нучь Halyna,**
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of Theory
and Methods of Linguistic and
Artistic and Aesthetic Education
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
Admiralska street, 4-a, 54001, Mykolaiv, Ukraine
halina.gych@moippo.mk.ua*

The practically-oriented article highlights the methodological aspects of studying the work of the outstanding Ukrainian poet, publicist, translator, and essayist, and laureate of the State Prize of Ukraine named after Taras Shevchenko, Dmytro Dmytrovych Kremin, in literature classes in his homeland.

The main sections of the website «The Boundless World of Dmytro Kremin on the Internet» are proposed with the aim of popularizing the jubilee's creativity among the general population. These resources can be used during the pre-reading phase to familiarize students with the life and creative journey of the Shevchenko Prize laureate.

Innovative methods for working with the text of Dmytro Kremin's poetry in literature classes are presented, focusing on the poem «Looking for the Historical Homeland...». These methods are the result of the collaborative efforts of the creative group of teachers specializing in Ukrainian and foreign literature, known as «Literature of the Native Land in Figures: Dmytro Kremin», from the series of events organized by the department «Anniversaries - 2022. Reading Strategies».

The aforementioned approaches to working with the text of D. Kremin's poetry correspond to the main stages of students' reading activity, including the pre-reading phase, the actual reading activity, and the post-reading phase. They can be utilized in both

traditional and remote lessons.

All the proposed methods for working with the text of the poem «Looking for a Historical Homeland» aim to enhance the level of informational and communicative competence among students, which is one of the key competencies for education seekers. These tasks also consider the specific reading habits of 21st-century students and cater to working with both traditional and electronic versions of poetic works.

Keywords: *informational and methodological support of lessons; literature lessons in the native region; methodological study of the jubilee's legacy; the works of Dmytro Kremin; types of work with text in lessons; website as a motivational factor for reading.*

REFERENCES

1. Hladyshev, V. V. & Kuznietsova, A. M. (2021). Vazhlyvyi etap naukovoho osmyslennia poetychnoi spadshchyny ta zhyttia Dmytra Kremenia [An important stage of the scientific understanding of the poetic heritage and life of Dmytro Kremin]. *Veresen*, 3, 90–102 (ukr).
2. Hych, H. M. & Shuliar, V. I. (2023). *Plan naukovo-doslidnoi roboty «Vyvchennia tvorchosti Dmytra Kremenia v mezhakh provedennia Roku Dmytra Kremenia (vidpovidno do kafedralnoi temy «Kompetentnisno-diiialnisna paradyhma movno-literaturnoi ta khudozhno-estetychnoi osvity»)»* [Plan of research work «Study of Dmytro Kremin's creativity within the framework of Dmytro Kremen's Year»]. Mykolaiv: OIPPO (ukr).
3. Hych, H. M. (2022). Yuvileinyky-kraiany: diialnist Mykolaivskoho oblasnoho instytutu pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Jubilee citizens-countrymen: activities of the Mykolaiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. *Veresen*, 2, 2–6 (ukr).
4. Kremin, D. D. (2014). *Medovyi misiats u Karfaheni: Vybrani virshi ta symfonii* [Honeymoon in Carthage: Selected poems and symphonies]. Mykolaiv: Ilion (ukr).
5. Kremin, T. D. (2020). *Ukrainska Atlantyda Dmytra Kremenia: dyskurs tvorchosti* [Ukrainian Atlantis of Dmytro Kremin: discourse of creativity]. Mykolaiv: Ilion (ukr).
6. Kuznietsova, A. M. (2020). Dydaktychni mozhyvosti poetychnykh tekstiv D. Kremenia na urotsi ukrainskoi movy [Didactic possibilities of D. Kremin's poetic texts in the Ukrainian language lesson]. *Veresen*, 2–3, 197–204 (ukr).
7. Nazarenko, L. A. (2018). Spetsyfika realizatsii svitohliadnykh pozytsii D. Kremenia v zbirtsi «Elehiia troianskoho vyna»: do pytannia vyvchennia literatury ridnoho kraiu v starshykh klasakh [The specificity of the implementation of D. Kremin's worldview positions in the collection «Elegy of Trojan Wine»: on the issue of studying the literature of the native region in senior classes]. *Molodyi vchenyi*, 6, 318–320 (ukr).
8. Nesterenko, S. V. (2018). Problemy vyvchennia hromadianskoi poezii u shkoli [Problems of studying civic poetry in school]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Seriya «Psykhologo-pedahohichni nauky»*, 4, 30–36 (ukr).
9. On celebrating commemorative dates and anniversaries in 2022–2023: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated December 17, 2021 № 1982-IX // Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1982-IX> (ukr).
10. Petrenko, O. M. (2021). Mystetstvo v poetychnomu lohosi Dmytra Kremenia: kompetentnisno-diiialnisni aspekty mizhdystsyplinarnykh zviazkiv v umovakh intehrovanoho navchannia [Art in the poetic logos of Dmytro Kremin: competence-activity aspects of interdisciplinary connections in the conditions of integrated education]. *Veresen*, 3, 46–56 (ukr).
11. Petrenko, O. M. (2019). Muzychnyi kod poezii Dmytra Kremenia [Musical code

of Dmytro Kremin's poetry]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky*, 3 (66), 186–190. DOI: <https://doi.org/10.33310/2518-7813-2019-66-3> (ukr).

12. Shuliar, V. I. (2018). Kremin dopomahaie «svit po-novomu vidkryvaty»: esei pro Dmytra Kreminia z prodovzheniam [Kremin helps to «discover the world in a new an»: essays about Dmytro Kremin with a continuation]. Mykolaiv: OIPPO (ukr).

13. Shuliar, V. I., Kuptsova, V. V. (2020). *Literatura ridnoho kraiu: Prohrama dlia serednoi zahalnoosvitnoi shkoly. 5–11 klasy* [Literature of the native land: Program for secondary comprehensive school. Grades 5–11]. Mykolaiv: MOIPPO (ukr).

14. Shuliar, V. I. (2022a). *Model literaturnoi kompetentnosti uchniv-chytachiv Novoi ukrainskoi shkoly* [Model of literary competence of students-readers of the New Ukrainian school]. Mykolaiv: MOIPPO (ukr).

15. Shuliar, V. I. (2022b). *Shkilna literaturna osvita: problemy, perspektyvy, praktyky* [School literary education: problems, perspectives, practices]. Mykolaiv: OIPPO (ukr).

16. Shuliar, V. I. (2015). *Teoretyko-metodychni zasady suchasnoho uroku ukrainskoi literatury v osnovnii i starshii shkol* [Theoretical and methodological principles of the modern lesson of Ukrainian literature in elementary and high school]. (Doctor's thesis). Kherson. derzh. un-t. Kherson (ukr).

17. Shuliar, V. I. (2022c). *Tsinnisno-etychna paradyhma v systemi literaturnoi osvity Novoi ukrainskoi shkoly (teoretyko-metodolohichna viziia)* [Value-ethical paradigm in the system of literary education of the New Ukrainian School (theoretical and methodological vision).]. I chastyna. Mykolaiv: OIPPO (ukr).